

Ärende: VN/35482/2024

Utlåtandebegäran om regeringens proposition till riksdagen med förslag till Ålands självstyrelselag

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Remissyttrande över förslag till ny självstyrelselag för Åland

Allmänna synpunkter

Ålands Producentförbund välkomnar ambitionen att modernisera självstyrelselagen och skapa ett tydligare regelverk för relationerna mellan Åland och riket. En välfungerande självstyrelse är en grundförutsättning för de åländska primärnäringsarnas utveckling, konkurrenskraft och långsiktiga hållbarhet.

Jordbruket, fisket och övriga primärnäringsar är nära knutna till våra naturresurser, mark- och vattenområden, miljöförvaltning och EU regelverk. Därför är det viktigt att en ny självstyrelselag stärker Ålands möjligheter att påverka beslut inom dessa områden.

Vi konstaterar samtidigt att förslaget till stor del innebär en modernisering av det nuvarande systemet. Det finns flera positiva delar, men flera frågor som är avgörande för primärnäringsarnas framtida utveckling lämnas fortfarande olösta.

1. Åländsk behörighet inom den ekonomiska zonen

Den ekonomiska zonen är enligt vår bedömning den enskilt viktigaste frågan i förslaget ur primärnäringsarnas perspektiv.

Vi noterar att förslaget inte innehåller någon lösning på den långvariga oenigheten om lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten i de delar av den ekonomiska zonen som gränsar till Åland.

Sedan frågan senast behandlades har förutsättningarna förändrats i grunden. Havsbaserad vindkraft, ett ökat intresse för marina naturresurser och den växande blå ekonomin gör att den ekonomiska zonen idag har en helt annan strategisk betydelse än tidigare. För fiskerinäringen har området alltid varit viktigt, men framöver kommer även frågor om energiproduktion, naturresurser och annan användning av havsområden att få en allt större betydelse.

Vi anser därför att den nya självstyrelselagen bör innehålla en lösning som ger Åland ett reellt inflytande över de delar av den ekonomiska zonen som gränsar till landskapet i de frågor som annars hör till lagtingets lagstiftningsbehörighet.

Att lämna denna fråga olöst innebär att ett av de viktigaste framtidsområdena för de åländska primärnäringarna fortsatt står utanför självstyrelsens utveckling.

2. EU-frågor och förvaltning av EU-resurser

Vi ser positivt på de delar av förslaget som stärker Ålands ställning när det gäller hanteringen av resurser, rättigheter och skyldigheter som följer av Europeiska unionens beslut.

Detta är särskilt viktigt för jordbruksstöden, fiskerifonderna, landsbygdsutvecklingen och de miljö- och klimatåtgärder som berör primärproduktionen.

Samtidigt behöver Ålands inflytande i EU-frågor fortsätta att stärkas. En stor del av de beslut som påverkar jordbruk, fiske och landsbygdsutveckling fattas idag på EU-nivå. För att den åländska självstyrelsen ska fungera fullt ut behöver Åland också ha ett starkt inflytande över de processer där dessa beslut formas.

3. Försörjningsberedskap och livsmedelsproduktion

Den kanske största bristen i förslaget är att försörjningsberedskapens betydelse inte ges den tyngd som dagens omvärldsläge motiverar.

Under de senaste åren har pandemin, Rysslands anfallskrig mot Ukraina och det förändrade säkerhetspolitiska läget visat att livsmedelsförsörjning, energiförsörjning och tillgången till inhemska naturresurser inte enbart är näringspolitiska frågor. De är en del av samhällets säkerhet och motståndskraft.

De åländska primärnäringarna utgör en central del av denna beredskap. Därför anser vi att självstyrelselagen tydligare bör ge Åland de befogenheter och det handlingsutrymme som krävs för att långsiktigt utveckla den egna livsmedelsproduktionen och stärka försörjningsberedskapen.

4. Energi och landsbygdsutveckling

Vi ser positivt på att energiproduktion och energiförsörjning även fortsättningsvis hör till lagtingets lagstiftningsbehörighet.

För många jordbruksföretag är energifrågorna idag en naturlig del av verksamheten. Investeringar i exempelvis biogas, solenergi och annan lokal energiproduktion stärker inte bara företagets konkurrenskraft utan också samhällets motståndskraft och självförsörjning.

Det är därför viktigt att Åland även framöver har möjlighet att använda denna behörighet för att utveckla landsbygden och skapa goda förutsättningar för investeringar i hållbara energilösningar.

5. Behov av ekonomisk handlingsfrihet

Primärnäringsarnas utveckling avgörs inte enbart av vem som har lagstiftningsbehörigheten. Minst lika viktigt är vilket ekonomiskt handlingsutrymme självstyrelsen har.

Vi konstaterar att förslaget inte innehåller några större förändringar av självstyrelsens ekonomiska grundstruktur. Samtidigt ställs Åland inför växande krav inom jordbrukspolitik, miljöarbete, vattenvård, klimatåtgärder och livsmedelsberedskap.

För att kunna möta dessa utmaningar behöver självstyrelsen också ha tillräckliga ekonomiska verktyg. En fortsatt utveckling av självstyrelsen bör därför omfatta en diskussion om hur Ålands ekonomiska handlingsfrihet kan stärkas.

Sammanfattning

Vi ser positivt på flera av de moderniseringar som föreslås och välkomnar ambitionen att stärka Ålands ställning i EU-relaterade frågor.

Samtidigt anser vi att förslaget missar möjligheten att ta ett tydligt steg framåt i frågor som är avgörande för de åländska primärnäringsarnas framtid. Framför allt gäller det den ekonomiska zonen och självstyrelsens möjligheter att möta de nya utmaningar som följer av ett förändrat säkerhetspolitiskt läge. Livsmedelsförsörjning, energiförsörjning och hållbar förvaltning av våra naturresurser har blivit strategiska samhällsfrågor. Det bör också avspeglas i den nya självstyrelselagen.

Vi anser därför att den fortsatta beredningen särskilt bör:

1. Klarlägga Ålands ställning inom den ekonomiska zonen.
2. Stärka Ålands inflytande över EU-relaterade resurser och beslut.

3. Tydliggöra ansvarsfördelningen inom försörjningsberedskap och livsmedelssäkerhet.
4. Säkerställa ett tillräckligt ekonomiskt handlingsutrymme för att utveckla primärnäringarna och den åländska landsbygden.

En ny självstyrelselag bör inte enbart modernisera dagens system. Den bör också ge Åland bättre förutsättningar att ta ansvar för sin livsmedelsproduktion, sina naturresurser och sin långsiktiga försörjningsförmåga.

Jomala den 3 juli 2026

Styrelsen för Ålands Producentförbund r.f.

genom Pia Eriksson/VD

Eriksson Pia
Ålands producentförbund r.f.